

◆ *Original Research Article*

Income Inequality and Women's Economic Participation across Iran's Provinces

Mahtab Khoshkalam¹, Mahboobeh Farahati^{2*}

Abstract

The aim of this study is to examine the impact of income inequality on women's economic participation across 31 provinces of Iran during the period 2011-2020. To this end, the Gini coefficient has been used as an indicator of income inequality, and fertility rate, women's literacy rate, and the ratio of urban women to the total female population have been included as control variables in the model. The results from applying panel data econometric techniques indicate that income inequality has a positive and significant effect on women's economic participation across Iran's provinces. Additionally, the results show that as the literacy rate and fertility rate increase, women's economic participation decreases across Iran's provinces. In contrast, the ratio of urban women to the total female population has a positive and significant effect on women's economic participation. Given these results, the implementation of redistributive policies by the government aimed at improving infrastructure and public services can not only reduce income inequality but also increase women's economic participation in Iran's provinces.

JEL Classification: J21, D63, C23, O53

Keywords: Women's economic participation, Income inequality, Panel model, Redistributive policies, Iran's provinces.

Received: 2024-07-13

Accepted: 2024-09-04

1. M.A. Student of Economic, Faculty of Economics, Management and Administrative Sciences, Semnan University, Semnan, Iran; mahtab.khoshkalam@semnan.ac.ir

2*. Assistant Professor of Economics, Faculty of Economics, Management and Administrative Sciences, Semnan University, Semnan, Iran (Corresponding Author); m.farahati@semnan.ac.ir

E-ISSN: 2008-3742 / © Population Association of Iran. This is an open access article under the CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <https://doi.org/10.22034/jpai.2024.2035399.1363>

Extended Abstract

Introduction

Women's economic participation and employment have long been key issues, especially since the Industrial Revolution. Empowering women and removing the barriers to their economic involvement are essential factors in achieving sustainable growth and development in societies. In recent years, the world has seen a significant increase in women's participation in the labor market, which has contributed to improving social welfare and promoting gender balance.

However, in Iran, despite women's considerable achievements in education and social fields, their status in the labor market remains unequal. Women's participation rate is significantly lower than men's, and their unemployment rate is nearly double that of men. Various factors, including education, fertility rates, per capita income, and government policies, play a role in influencing women's entry into the labor market.

Income inequality is one of the most pressing economic and social concerns. Unequal income distribution not only leads to economic issues such as reduced productivity and economic growth but also exacerbates social problems such as increased crime rates and social unrest. Income inequality can particularly affect women's economic participation, as in societies with unequal income distribution, women often have less access to economic opportunities and face more discrimination. This creates significant barriers to their entry and retention in the labor market. In this regard, the main purpose of this study is to investigate the impact of income inequality on women's economic participation across the provinces of Iran.

Methods and Data

In order to meet the research goal, a regression model is specified that describes women's economic participation as a function of income inequality. Moreover, fertility rate, women's literacy rate and the ratio of urban women to the total female population (Population) are included in the model as control variables. In this study, the urban Gini coefficient (GINI) is used as a representative of income inequality, and the literacy rate is defined as the ratio of female graduates of higher education institutions to the total number of graduates of different courses of higher education institutions.

The data related to the research variables are collected from the statistical yearbooks of the Statistical Center of Iran and the regression model is estimated using data from 31 provinces over the period 2011 to 2020.

To estimate the model, we first use the F-Limer test to choose between the mixed model and the individual effects model. The null hypothesis of the F-Limer test suggests that the intercepts across different periods are the same. In the mixed model, the intercept is the same for all periods, whereas in the individual effects model, the intercepts differ for at least one period. The individual effects model is divided into two categories: fixed and random effects. In the fixed effects model, there is a correlation between individual effects and explanatory variables, whereas in the random effects model, there is no correlation between individual effects and explanatory variables. The choice between the random effects model and the fixed effects model is made using the Hausman test.

Findings

According to the results from Table 1, the fixed effects estimator is preferred over the random effects estimator:

Table 1- *The results of F-Limer & Hausman tests*

Test	Statistics	Prob
F-Limer	13.964637	0.0000
Hausman	41.343750	0.0000

In addition, the results of the diagnostic tests indicate that there are issues of autocorrelation and heteroscedasticity in the model:

Table 2- *The results of diagnostic tests*

Test	Statistics	Prob
Wooldridge	66.201	0.0000
likelihood ratio	323.47	0.0000

The results from the model estimation, after addressing these two issues, are reported in Table (3):

Table 3- *The results of panel model*

Variable	Coefficient	t	Prob
Fertility	-1.661817	-2.785129	0.0057
Gini	15.21442	4.765209	0.0016
Literacy	-8.731390	-2.228981	0.0266
Population	32.411337	4.039507	0.0001
C	-6.247192	-0.855673	0.3929

The results indicate that income inequality has a positive and significant effect on the economic participation rate in Iran's provinces. Additionally, the ratio of urban women to the total female population has a positive and significant effect on the economic participation rate in these provinces, while fertility rate and literacy rate have led to a decrease in economic participation across Iran's provinces.

Conclusion and Discussion

The results indicate that as income inequality increases, women's economic participation rises. This is due to economic pressure on families and the need for additional income, compelling them to utilize all resources for income generation. Rising inequality may also lead to government policies aimed at encouraging women's participation in the labor market, such as financial support and educational facilities. Additionally, increased income inequality may force some women to take on multiple jobs to maintain their purchasing power. Conversely, individuals with higher incomes can invest in research and development, leading to innovation and economic growth, which boosts community participation. It is suggested that the government implement redistributive policies to improve infrastructure and public services, thereby reducing income inequality and increasing women's economic participation. Creating access to education and adequate healthcare, along with supporting social infrastructure, is among the beneficial policies.

According to the results, rising literacy and fertility rates lead to a decrease in women's economic participation, while an increasing ratio of urban women to the total female population contributes to greater participation. In urban areas, the presence of educational institutions and changing social attitudes towards women's roles facilitate better access to advanced training and more job opportunities. However, increased literacy may lead to a decline in women's participation due to a skills mismatch with labor market needs. Family responsibilities and social constraints can negatively impact their presence in the labor market. Therefore, educational programs, skill development, job creation, and support for childcare services can enhance women's economic participation. Providing adequate care services, such as kindergartens and early schools, also enables women to engage in their jobs during the day.

Acknowledgments

This article is based on the first author's master's thesis in economics, at the Faculty of Economics, Management, and Administrative Sciences of Semnan University. The authors sincerely thank the journal's reviewers for their valuable comments and suggestions.

Citation:

Khoshkalam, M., Farahati, M. (2024), Income Inequality and Women's Economic Participation across Iran's Provinces, *Journal of Population Association of Iran*, 19(38), 413-448.
<https://doi.org/10.22034/jpai.2024.2035399.1363>

ارجاع:

خوش‌کلام، مهتاب، فراهتی، محبوبه (۱۴۰۳). نابرابری درآمد و مشارکت اقتصادی زنان در استان‌های ایران، نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۹(۳۸)، ۴۴۸-۴۱۳.

<https://doi.org/10.22034/jpai.2024.2035399.1363>

نابرابری درآمد و مشارکت اقتصادی زنان در استان‌های ایران

مهتاب خوش‌کلام^۱، محبوبه فراهتی^{۲*}

چکیده

هدف این پژوهش بررسی تأثیر نابرابری درآمد بر مشارکت اقتصادی زنان در ۳۱ استان ایران طی دوره زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۹ است. بدین منظور ضریب جینی به‌عنوان شاخص نابرابری درآمد مورد استفاده قرار گرفته است و میزان باروری، نسبت باسوادی زنان و نسبت جمعیت زنان شهری به کل جمعیت زنان به‌عنوان متغیرهای کنترلی وارد مدل شده‌اند. نتایج حاصل از به‌کارگیری تکنیک‌های اقتصادسنجی مبتنی بر داده‌های پانلی حاکی از این است که نابرابری درآمد اثر مثبت و معناداری بر مشارکت اقتصادی زنان در استان‌های ایران دارد. همچنین، طبق نتایج با افزایش نسبت باسوادی و افزایش میزان باروری، مشارکت اقتصادی زنان در استان‌های ایران کاهش می‌یابد این در حالی است که نسبت جمعیت زنان در شهر به کل جمعیت زنان اثر مثبت و معناداری بر مشارکت اقتصادی زنان در استان‌های ایران دارد. با توجه به نتایج اجرای سیاست‌های بازتوزیعی دولت با هدف بهبود زیرساخت‌ها و خدمات عمومی می‌تواند علاوه بر کاهش نابرابری درآمد، افزایش مشارکت اقتصادی زنان را در استان‌های ایران به‌همراه داشته باشد.

واژگان کلیدی: مشارکت اقتصادی زنان، نابرابری درآمد، مدل پانلی، سیاست‌های بازتوزیعی، استان‌های ایران

طبقه‌بندی JEL: J21, D63, C23, O53

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۱۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۲۳

۱. دانش‌جوی کارشناسی‌ارشد اقتصاد، دانش‌کده اقتصاد، مدیریت و علوم اداری، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران؛

mahtab.khoshkalam@semnan.ac.ir

۲*. استادیار، گروه اقتصاد، دانش‌کده اقتصاد، مدیریت و علوم اداری، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران (نویسنده مسئول)؛

m.farahati@semnan.ac.ir

DOI: <https://doi.org/10.22034/jpai.2024.2035399.1363>

مقدمه و بیان مسأله

پدیده فعالیت اقتصادی زنان و همچنین اشتغال زنان از ابتدای زندگی بشر و بخصوص بعد از انقلاب صنعتی مورد توجه بوده است (کاونند و همکاران، ۱۳۹۰). اهمیت و ضرورت مشارکت اقتصادی زنان و برداشتن موانع سر راه‌شان می‌تواند زمینه را برای رشد و توسعه هرچه بهتر یک جامعه فراهم کند. در سال‌های اخیر جهان شاهد پدیده اجتماعی - اقتصادی جدیدی به نام مشارکت زنان در بازار کار بوده است. قدرت دادن زنان و برداشتن موانع از سر راه آنان باعث بهبود وضعیت سیاسی، اجتماعی و اقتصادی آن‌ها در جامعه می‌شود که این جریان می‌تواند زمینه رشد و توسعه پایدار باشد (اکبری، ۱۳۹۸). در جامعه‌ای که مشارکت زنان در زمینه اشتغال و فعالیت‌های اقتصادی بیشتر باشد رفاه اجتماعی نیز بیشتر خواهد بود زیرا مشارکت زنان در بازار کار موجب افزایش سطح تولید، افزایش درآمدها و در نتیجه سبب افزایش رفاه اجتماعی کل جامعه می‌شود. از این رو شناخت جایگاه و نقش زنان در توسعه و ابعاد گوناگون آن باید در کانون توجه برنامه‌ریزان توسعه قرار گیرد (سلاطین و همکاران، ۱۳۹۷).

زنان یکی از مهمترین گروه‌های انسانی بوده‌اند و به علت‌های مختلفی همچون عقاید سنتی، جوامع مردسالار، تبعیض‌های جنسیتی، عدم آگاهی زنان از حقوق خود، کوتاهی دولت‌ها در تضمین حقوق بانوان و ... در طول تاریخ مورد ظلم قرار گرفته‌اند و مخصوصاً در حیطه حقوق اقتصادی، مشارکت فعال زنان در عرصه اقتصادی جوامع همواره به گونه‌ای نابرابر و ضعیف بوده است (عربی خوان، ۱۴۰۰).

در دنیای امروز، زنان بیش از نیمی از جمعیت جهان را تشکیل داده و دو سوم ساعت کاری را به خود اختصاص داده، یکدهم درآمد دنیا برای زنان است و کمتر از یک‌صدم دارایی‌های ثبت شده دنیا به نام آنها است. همچنین در بیشتر کشورها، زنان در راستای ارزش تولید ثبت شده به

لحاظ کمی در تولید نیروی کار و به لحاظ کیفی در دستاوردهای آموزشی و نیروی انسانی ماهر نسبت به مردان نقشی بسیار کمتر بر عهده دارند (عباسی اسفنجیر و رضایی روشن، ۱۳۹۹)

در چند دهه اخیر مشارکت زنان بنا به عواملی رشد قابل توجهی داشته است. تحولات اقتصادی-اجتماعی در سطح بین‌المللی با تغییر نگرش زنان نسبت به توانمندی‌های‌شان و جامعه نسبت به آنان و نقشی فراتر از همسر و مادر قائل شدن برای زنان، سبب شده تا زنان برای ورود به بازار کار تمایل بیشتری داشته باشند (علمی و روستایی شلمانی، ۱۳۹۲). در کشورهای پیشرفته زنان سهم خویش را از اشتغال و مشاغل حرفه‌ای در سطح وسیعی افزایش داده‌اند، در کشورهای درحال توسعه نقش زنان در بخش کشاورزی، کارهای بی‌مزد خانه و فعالیت‌های غیررسمی بیشتر مشاهده می‌شود. ایران نیز از این مهم مستثنی نیست و به رغم دستاوردهای زنان در زمینه‌های تحصیلی و اجتماعی طی سالیان گذشته، وضعیت آنان در بازار کار بهبود نیافته است. بررسی روند گذشته حاکی از آن است نرخ مشارکت زنان در کشور در سطحی بسیار پایین‌تر از مردان قرار دارد و دو برابر بودن نرخ بیکاری زنان نسبت به مردان نیز شهادی بر این مدعا است.

عوامل متعددی در برانگیختن یا منع ورود زنان به بازار کار موثرند. از جمله این عوامل می‌توان به آموزش و سطح تحصیلات، نرخ باروری، درآمد سرانه، سرپرست خانوار بودن زنان، توسعه اقتصادی، افزایش سطح سواد به ویژه در میان دختران، مطلقه و مجرد بودن، بهبود وضع بهداشت و نگرش مباحث آزادی و ارتقاء حقوق زنان اشاره کرد (صادقی عمروآبادی و بوداقتی، ۱۴۰۰). بنابراین، حضور زنان در بازار کار بر حسب اوضاع محیطی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی هر کشور متفاوت بوده و به عوامل گوناگونی از جمله سطح تحصیلات زنان، سیاست‌های دولت در جهت تقویت سطح آموزش و اشتغال زنان، توزیع درآمد و هزینه خانوار، نرخ بیکاری، میزان باروری، شرایط محیطی خانواده و سایر عوامل فرهنگی و اجتماعی بستگی دارد (علیقلی، ۱۳۹۶).

توزیع مناسب درآمد یکی از مهمترین دغدغه‌های سیاست‌گذاران اقتصادی هر کشور می‌باشد. زیرا از طرفی نحوه توزیع درآمد بر متغیرهای کلان اقتصادی از جمله بهره‌وری، رشد

اقتصادی و کاهش فقر و در نتیجه بهبود رفاه اقتصادی و اجتماعی تأثیرگذار است و از طرف دیگر نابرابری بالا در توزیع درآمد سبب ناهنجاری‌های اجتماعی و افزایش جرایم، سرقت و بزهکاری در جامعه می‌شود (Alesina et al, 2004). به همین دلیل اهمیت توزیع درآمد در جامعه به حدی است که تقریباً تمامی اقتصاددانان یکی از اهداف و وظایف عمده‌ی دولت را توزیع درآمد می‌دانند. در مسیر توسعه اقتصادی باید توجه ویژه به مسئله‌ی نابرابری درآمد بین افراد جامعه شود. با بروز نابرابری و فقر نسبی بیشتر، مشکلات روحی و روانی در جامعه تعمیق یافته و سلامت افراد دچار آسیب جدی می‌شود. نابرابری یک موضوع در سطح اجتماعی است و هزینه‌های زیادی بر جامعه تحمیل می‌کند (محمدزاده و همکاران، ۱۳۹۵).

اگرچه مشارکت اقتصادی و اشتغال زنان یکی از عوامل موثر بر توزیع درآمد است، توزیع درآمد نیز می‌تواند بر مشارکت اقتصادی زنان تأثیرگذار باشد. از آنجاییکه مشارکت اقتصادی زنان نه تنها از نظر اقتصادی، بلکه از نظر اجتماعی، فرهنگی و سیاسی نیز حائز اهمیت است و می‌تواند به تحقق توسعه پایدار و توازن جنسیتی در جامعه کمک کند و از طرفی بهبود توزیع درآمد نیز به کاهش نابرابری اقتصادی و اجتماعی، افزایش رفاه عمومی، تقویت رشد اقتصادی و حفظ ثبات اجتماعی و سیاسی کمک می‌کند، شناسایی نحوه اثر گذاری وضعیت توزیع درآمد بر مشارکت اقتصادی زنان در جامعه حائز اهمیت است. در این راستا، هدف از این پژوهش آنست که تأثیر نابرابری درآمد را بر مشارکت اقتصادی زنان در استان‌های ایران بررسی نماییم. بدین منظور بعد از مقدمه، در بخش دوم، مبانی نظری و ادبیات تحقیق ارائه شده است. بخش سوم به روش تحقیق اختصاص یافته است. در بخش چهارم، تجزیه و تحلیل نتایج تجربی انجام می‌گیرد و در بخش پنجم، نتیجه‌گیری و پیشنهادات ارائه شده است.

ادبیات پژوهش

ابتدایی‌ترین نظریه در خصوص مشارکت زنان در بازار کار را می‌توان نظریه نئوکلاسیک کار دانست که به انتخاب بین کار و فراغت می‌پردازد. در این نظریه یک تابع مطلوبیت و

قید بودجه برای خانوار در نظر گرفته شده و بر اساس شکل تابع مطلوبیت و نرخ دستمزد میزان عرضه نیروی کار توسط خانوار استخراج می‌شود. اما این نظریه به خانوار به‌عنوان یک کل نگریسته و به کنش‌های درون خانواده به‌عنوان متغیرهای اثرگذار بر مشارکت زنان توجه نمی‌کند (Cain, 1966; Mincer, 1962).

با معرفی نظریه انتخاب این نقص تا حدودی تعدیل شده و دیگر مشخصه‌های اثرگذار بر مشارکت زنان همچون سبک زندگی، فرزندآوری، روحیه مسئولیت‌پذیری، نیاز به موفقیت و ... نیز به تابع تصمیم افراد برای حضور در بازار کار افزوده شد (Becker, 1991).

مطابق تئوری انتخاب (Becker, 1965, 1991; Heckman, 1978; Killingsworth, 1982) تصمیمی که زنان برای پیوستن به بازار نیروی کار می‌گیرند، نتیجه فرآیند تصمیم‌گیری به‌هم پیوسته در خانوار است. خانوار یک تابع مطلوبیت را نسبت به قیودی که با آن در تخصیص زمان میان کار در خانه، کار بیرون از خانه و استراحت برای افرادش دارد را حداکثر می‌سازد. بنابراین، زمان و وقتی که به کار بیرون از خانه (که دارای پرداختی است) اختصاص داده می‌شود، وابسته به برخی خصوصیات فردی (مثل تحصیلات)، ویژگی‌های خانوادگی (مثل درآمد) و عوامل کلی مرتبط با بازار نیروی کار و اقتصاد (مانند رشد اقتصادی، بیکاری، شهرنشینی، نرم‌های اجتماعی) خواهد بود (حدادمقدم و همکاران، ۱۴۰۱).

طی چند دهه اخیر مطالعه اثر متغیرهای اقتصادی و غیر اقتصادی بر فعالیت زنان در دستور کار محققین قرار گرفته است. از جمله این موارد بررسی اثر رشد اقتصادی بر فعالیت زنان است که برای اولین بار توسط وارا^۱ در سال ۱۹۸۱ مطرح شده است. اصل بحث آن است که اساساً در مراحل اولیه رشد اقتصادی رابطه رشد اقتصادی و فعالیت زنان منفی و در مراحل بالای رشد

اقتصادی این رابطه مثبت است و رابطه‌ای به صورت U شکل میان رشد اقتصادی و مشارکت زنان در کشورهای مورد بررسی به دست آمد است (زندی و همکاران، ۱۳۹۱).

در این پژوهش تأثیر نابرابری درآمد بر مشارکت اقتصادی زنان در استان‌های ایران را بررسی می‌نماییم. مبنای نظری این پژوهش منطبق با مطالعه کلاسن و لناما^۱ (۲۰۰۹) در زمینه تأثیر نابرابری جنسیتی بر اشتغال است که بر اساس این فرض است که نابرابری درآمد موجب انحراف در اقتصاد می‌شود و پیامدهای خارجی منفی از قبیل محدودیت فرصت‌های شغلی برای زنان را افزایش می‌دهد که نتیجه آن افزایش بیکاری و کاهش مشارکت زنان در بازار کار است. نابرابری درآمد موجب نابرابری جنسیتی در بازار کار می‌شود. در جوامعی با نابرابری بالا، منابع و فرصت‌ها بیشتر به نفع گروه‌های درآمدی بالاتر تخصیص می‌یابد و زنان ممکن است از دسترسی به شغل‌های با کیفیت محروم شوند. از طرفی، در جوامع با نابرابری درآمد بالا، هزینه‌های مربوط به ورود به بازار کار، مانند هزینه‌های مراقبت از کودکان، حمل و نقل و آموزش، ممکن است افزایش یابد. این هزینه‌ها می‌تواند زنان را از ورود به بازار کار باز دارد. از طرفی، نابرابری درآمد اغلب باعث می‌شود که زنان، به ویژه در خانواده‌های کم‌درآمد، به آموزش و مهارت‌های حرفه‌ای با کیفیت دسترسی نداشته باشند. این محدودیت‌ها می‌تواند فرصت‌های شغلی و درآمدزایی زنان را به شدت کاهش دهد.

نابرابری جنسیتی در آموزش و بازار کار موجب ایجاد انحراف در اقتصاد می‌شود. این نابرابری استعدادهایی که کارفرمایان می‌توانند از آن استفاده کنند را کاهش داده و در نتیجه، منجر به کاهش میانگین توانایی نیروی کاری زنان می‌شود (به‌عنوان نمونه رجوع شود به: Esteve-Volart 2004). چنین انحرافات نه تنها بر افراد تحت تکفل شاغل تأثیر می‌گذارد، بلکه بر افراد خوداشتغال در بخش‌های مختلف اقتصادی نیز تأثیر می‌گذارد به‌طوری‌که دسترسی

نابرابر به نهاده‌ها، منابع و فناوری حیاتی می‌تواند به‌طور قابل توجهی متوسط بهره‌وری را در این بخش‌ها کاهش داده و در نتیجه رونق اقتصادی را نیز کاهش دهد (Asongu & Odhiambo, 2020). نابرابری درآمد با کاهش رشد اقتصادی نیز می‌تواند موجب افزایش بیکاری و کاهش مشارکت اقتصادی زنان شود. برای اثرات منفی نابرابری درآمدی بر رشد اقتصادی کانال‌های مختلفی وجود دارد که از طریق آن‌ها توزیع نابرابر درآمد به عنوان عامل تضعیف‌کننده روند رشد اقتصادی عمل می‌کند. نابرابری درآمد باعث می‌شود که تعداد بیشتری از مردم قدرت خرید پایین‌تری داشته باشند و با توجه به اینکه فقرا تمایل بیشتری به تقاضای محصولات داخلی دارند، این موضوع باعث می‌شود که تقاضای کل کاهش یافته و در نتیجه رشد اقتصادی هم کاهش یابد (Todaro, 1997). نابرابری بیشتر در توزیع درآمد همواره همراه با نرخ‌های زاد و ولد بالاتر بوده است، و با افزایش تعداد فرزندان در هر خانواده، متوسط سرمایه‌گذاری در آموزش، بهداشت و سلامت و به‌طور کلی سرمایه انسانی بر روی فرزندان کاهش می‌یابد و این موضوع رشد اقتصادی را به‌طور منفی تحت تأثیر قرار می‌دهد (Barro, 2000; Earhart, 2000). نابرابری درآمد از طریق تأثیر بر سرمایه‌گذاری و سرمایه انسانی رشد اقتصادی را به صورت منفی تحت تأثیر قرار می‌دهد. به این صورت که وقتی نیروی کار به علت نابرابری درآمدی بالا در جامعه، منابع مالی کافی را برای تأمین سلامتی و آموزش و تغذیه در اختیار نداشته باشد، کارایی لازم را نیز نخواهد داشت و این مسئله اثر منفی بر رشد اقتصادی می‌گذارد (Baumol, 2007). براساس دیدگاه نئوکلاسیک، با رشد اقتصاد، تفاوت‌های جنسیتی برای فرصت‌های شغلی، شرایط کار، ماهیت نیروی کار و درآمد کاهش می‌یابد. طبق دیدگاه نئوکلاسیک‌ها رشد اقتصادی از طریق افزایش تقاضا برای نیروی کار، افزایش دستمزدها، بهبود سرمایه انسانی و ایجاد شرایط مناسب در بازار کار می‌تواند منجر به افزایش مشارکت اقتصادی زنان شود.

در ادامه، مطالعات انجام شده داخلی و خارجی در این زمینه مرور می‌شوند:

مقدم^۱ (۲۰۰۵) در مطالعه‌ای به بررسی عوامل افزایش مشارکت اقتصادی زنان در منطقه منا می‌پردازد. نتایج حاکی از آن است که در کشورهای توسعه یافته، زنان به انواع مشاغل و حرفه‌ها نفوذ کرده‌اند و بخش فزاینده‌ای از جمعیت فعال اقتصادی زنان به کار در خدمات و تولیدات مدرن مشغول هستند. این تا حدی نتیجه پیشرفت تحصیلی بالاتر زنان، تا حدی نتیجه تغییر نیازهای خانوار و تا حدی نتیجه تقاضای فزاینده برای نیروی کار انعطاف‌پذیر و ارزان‌تر در صنایع و خدمات وارداتی است.

نوتولی^۲ (۲۰۰۷) در مطالعه‌ای به بررسی عوامل تعیین‌کننده مشارکت نیروی کار زنان آفریقای جنوبی با استفاده از داده‌های پیمایشی در سال ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۴ پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که آموزش بر مشارکت زنان در نیروی کار تأثیر مثبت دارد و همچنین درآمد غیرکارگری، ازدواج، باروری و تغییرات جغرافیایی در توسعه اقتصادی به‌طور مداوم تأثیر منفی بر مشارکت اقتصادی زنان دارد.

گانداز هوسگور و اسمیتس^۳ (۲۰۰۸) در مطالعه‌ای به بررسی نوع در مشارکت زنان ترکیه در بازار کار پرداختند. جمعیت مورد مطالعه همه‌ی زنان متاهل ۱۵ تا ۴۹ ساله در ترکیه که تعداد آن‌ها ۶۱۸۹ نفر بوده است و داده‌ها با استفاده از روش رگرسیون لجستیک چند متغیره مورد مطالعه قرار گرفته است. یافته‌ها اساساً از فرضیه منحنی U پشتیبانی می‌کنند که پیش‌بینی می‌کند با افزایش مدرن‌سازی، اشتغال زنان ابتدا کاهش و سپس افزایش می‌یابد به عبارت دیگر، ارتباط میان این دو متغیر به‌صورت U شکل است.

1. Moghadam

2. Notoli

3. Gündüz-Hoşgör & Smits

اسپرینگس^۱ و همکاران (۲۰۱۰) در مطالعه‌ای به بررسی عوامل تعیین‌کننده اشتغال زنان با استفاده از ۶۵۰۰۰ زن ساکن در ۱۰۳ منطقه از ۶ کشور عربی پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که در سطح خانوار، عوامل اجتماعی-اقتصادی، وظایف مراقبتی و ارزش‌ها و در سطح منطقه توسعه اقتصادی و برابری جنسیتی مهمتر هستند. همچنین آموزش زنان در جایگاه کلیدی قرار دارد. و همچنین تأثیر آموزش برای زنان با وظایف مراقبتی کمتر و زنانی که با شرکای با تحصیلات بالاتر ازدواج کرده‌اند قوی‌تر است و نیز نتایج بر اهمیت آموزش به عنوان یک راه اصلی برای توانمندسازی زنان در این کشورها تأکید دارد.

چودهری و الهورست^۲ (۲۰۱۸) در یک مطالعه به ارائه یک مدل نظری برای تجزیه و تحلیل نرخ مشارکت نیروی کار در بین افراد با استفاده از داده‌های تابلویی ۴۰ کشور در سراسر جهان در دوره زمانی ۱۹۶۰-۲۰۰۵ پرداخته‌اند. نتایج حاصل حاکی از وجود رابطه U شکل بین نرخ مشارکت زنان در نیروی کار و توسعه اقتصادی است.

آسونگیو و ادھیامبو (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای به بررسی اثر نابرابری بر اشتغال زنان در ۴۲ کشور در جنوب صحرای آفریقا برای دوره زمانی ۲۰۰۴-۲۰۱۴ می‌پردازند. در این مطالعه از سه شاخص نابرابری شامل ضریب جینی، شاخص اتکینسون و نسبت پالما و دو متغیر جنسیتی شامل نرخ اشتغال زنان و نرخ بیکاری زنان استفاده شده است. تجزیه و تحلیل تجربی بر اساس روش گشتاور تعمیم‌یافته نشان می‌دهند نابرابری (نسبت پالما) بیکاری زنان را افزایش می‌دهد. همچنین نابرابری (ضریب جینی و نسبت پالما) اشتغال زنان را کاهش می‌دهد.

آیهینو^۳ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی تأثیر نابرابری درآمد بر مشارکت نیروی کار زنان در غرب آفریقا را طی دوره زمانی ۲۰۰۴-۲۰۱۶ بررسی نموده‌اند. نتایج حاصل از به‌کارگیری مدل

1. Spierings
2. Chaudhary and Alhurst
3. Iheonu

اثرات ثابت نشان می‌دهند سه معیار نابرابری درآمد شامل شاخص ضریب جینی، شاخص اتکینسون و نسبت پالما به‌طور معنی‌داری موجب کاهش مشارکت اقتصادی زنان می‌شوند. همچنین طبق نتایج اعتبار داخلی، رمیتانس و آموزش زنان موجب افزایش مشارکت اقتصادی زنان می‌شود در حالیکه توسعه اقتصادی تأثیری منفی بر مشارکت اقتصادی زنان دارد. همچنین نتایج نشان می‌دهند ارتباط میان بیکاری زنان و مشارکت اقتصادی زنان به‌صورت U معکوس است.

ایوان^۱ و همکاران (۲۰۲۳) با بررسی عوامل موثر بر مشارکت زنان متاهل در نیروی کار در لاهور پاکستان بر اساس داده‌های اولیه جمع‌آوری شده از طریق پرسش‌نامه خود ایفا و مصاحبه میدانی از ۳۵۰ زن متاهل در لاهور پاکستان، به این نتیجه رسیدند که میزان تحصیلات زنان، سن، تحصیلات همسر، بعد خانواده و حمایت خانواده، با مشارکت زنان متاهل در نیروی کار ارتباط معنادار دارد. با افزایش یک ساله تحصیلات و سن یک زن، احتمال مشارکت او در نیروی کار را به ترتیب ۰/۰۲۲۱ و ۰/۰۱۱۹ افزایش می‌دهد. افزایش اعضای خانواده احتمال مشارکت زن متاهل در نیروی کار را ۰/۰۶۱۹ کاهش می‌دهد. به‌طور مشابه افزایش تحصیلات شوهر به اندازه یک سال، احتمال مشارکت زنان متاهل در نیروی کار را تا ۰/۰۲۶۲ کاهش می‌دهد. وجود حمایت خانواده نتایج قابل توجهی را نشان می‌دهد که احتمال مشارکت زنان متاهل در نیروی کار را تا ۰/۰۳۵۵۵ افزایش می‌دهد.

کاوند و همکاران (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با اتکا به طرح نمونه‌گیری از هزینه_درآمد خانوارهای شهری سال ۱۳۸۵، تصویری از مشارکت زنان سرپرست خانوار در اقتصاد ایران براساس برآوردی از نقش آن‌ها در فعالیت اقتصادی خانوارهای شهری ارائه کردند. همچنین در قالب یک مدل لجستیک نقش جنسیت و سایر مشخصه‌های مهم اقتصادی_اجتماعی سرپرست خانوار در شانس شاغل بودن آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت. نتایج بدست آمده حاکی از نقش پنهان

فعالیت اقتصادی زنان در خانوار می‌باشد. به‌گونه‌ای که به‌طور متوسط زنان نسبت به مردان نقش عمده‌ای در مدیریت مخارج خانوار را به عهده دارند. همچنین نتایج حاصل از برآورد مدل لجستیک حاکی از آن است که خانوارهای با سرپرست مرد دارای همسر از شانس بیشتری برای شاغل بودن نسبت به خانوارهای با سرپرست مرد بدون همسر، خانوارهای با سرپرست زن دارای همسر و بدون همسر برخوردار هستند و در صورتی که زنان سرپرست خانوار از تحصیلات دانشگاهی برخوردار باشند، شانس بیشتری برای شاغل شدن نسبت به مردان خواهند داشت و از این رو نقش بهتری را در اقتصاد بازی خواهند کرد.

زندگی و همکاران (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای با استفاده از روش داده‌های تلفیقی، اثر رشد اقتصادی بر شاخص مشارکت زنان برای کشورهای منتخب آسیا با گروه‌های درآمدی متفاوت (شامل ایران) در دوره‌های زمانی ۱۹۹۰-۲۰۰۰ و ۲۰۰۵-۲۰۰۰ را مورد آزمون قرار دادند. نتایج حاصل از مدل نشان می‌دهند که شاخص سواد زنان در مدل برآورد شده از برازش قابل قبولی برخوردار است و به عنوان یکی از عوامل تشدید فعالیت‌شان شناخته شده است. همچنین شاخص امید به زندگی می‌تواند نقشی بر فعالیت زنان داشته باشد که این مورد در مطالعه حاضر تأیید شده است. علاوه بر این رابطه‌ای به صورت U شکل میان رشد اقتصادی و مشارکت زنان در کشورهای مورد بررسی بدست آمده است.

علمی و روستایی (۱۳۹۲) در یک پژوهش اثرات توسعه اقتصادی در چارچوب فرضیه U شکل و دیگر عوامل موثر بر نرخ مشارکت زنان کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا را بررسی نموده‌اند. برای دستیابی به این هدف از روش پانل پروبیت کسری بازه‌ی صفر و یک در دوره زمانی ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۰ استفاده شده است. نتایج برآورد حاکی از آن است که رابطه بین توسعه اقتصادی و نرخ مشارکت زنان کشورهای منطقه منحنی U شکل است. همچنین آموزش عالی اثری مثبت و معنادار بر نرخ مشارکت زنان این منطقه دارد.

علمی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی تأثیر عواملی مانند آموزش، وضعیت زناشویی، سن زن و سرپرست خانوار بودن را بر احتمال مشارکت اقتصادی زنان در بازار کار را بررسی کرده است. بدین منظور از ریزداده‌های طرح هزینه-درآمد خانوارهای شهری در سال ۱۳۹۰ و از مدل پروبیت داده‌های تابلویی و روش برآورد اثرات ثابت تصادفی استفاده شده است. نتایج بدست آمده نشان می‌دهند که در مناطق شهری ایران، آموزش در مقاطع بالای تحصیل می‌تواند سبب ورود زنان به بازار کار شود ولی در مقاطع پایین چنین نیست. مطلقه و مجرد بودن زنان اثر مثبت ولی بی همسر بودن در اثر فوت اثر منفی بر احتمال مشارکت زنان در بازار کار دارد. همچنین رابطه میان سن و احتمال مشارکت اقتصادی زنان، U وارونه است.

غفاری و یوسفی (۱۳۹۸) در پژوهشی با در نظر گرفتن نظریه‌های جنسیتی و با استفاده از داده‌های ثانویه ارائه شده در مجمع جهانی اقتصاد و سازمان بین‌المللی کار به بررسی و تحلیل تأثیر فرصت‌های نابرابر جنسیتی بر مشارکت اقتصادی زنان می‌پردازد. برای آزمون فرضیات پژوهش از داده‌های ۱۴۳ کشور در سال ۲۰۱۷ استفاده شده است. بر اساس نتایج بدست آمده نرخ مشارکت اقتصادی زنان با شاخص فرصت‌های نابرابر جنسیتی رابطه‌ی متوسط، مثبت و کاملاً معنادار دارد.

صادقی عمروآبادی و بوداکی (۱۴۰۰) در پژوهشی به شناسایی و رتبه بندی عوامل موثر بر مشارکت اقتصادی زنان استان خوزستان پرداخته‌اند. این مطالعه مبتنی بر نظر خبرگان در سال ۱۳۹۸، در استان خوزستان و با استفاده از روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری از طریق نرم افزار Mic Mac انجام شده است. نتایج حاصل نشان می‌دهد که به ترتیب سرمایه‌ی اجتماعی، نگرش جامعه نسبت به کارکردن زنان و مردسالاری و تحصیلات و آگاهی زنان در مقایسه با سایر متغیرهای وارد شده در مدل از نقش مهمی در مشارکت اقتصادی زنان استان خوزستان دارد.

زعفرانچی (۱۴۰۰) در پژوهشی الگوی مشارکت اقتصادی زنان متأهل با استفاده از اطلاعات خرد، مقطعی و مبتنی بر داده‌های مرکز آمار ایران برگرفته از طرح هزینه-درآمد خانوار کشور در

سال ۱۳۹۷، برآورد کرده است. نمونه آماری شامل ۲۹۷۱۵ نفر از زنان متاهل و ساکن در مناطق شهری و روستایی کشور و تخمین الگو با استفاده از روش پروبیت صورت گرفته است. نتایج حاصل نشان می‌دهند اصلی‌ترین عامل موثر بر افزایش احتمال مشارکت اقتصادی زنان متاهل مربوط به دارا بودن تحصیلات دانشگاهی است. همچنین احتمال مشارکت اقتصادی زنان متاهل با افزایش سن تا مرز ۴۸ سالگی افزایش یافته و سپس کاهش می‌یابد. احتمال مشارکت اقتصادی زنان متاهل در مناطق روستایی بیش از مناطق شهری می‌باشد. ویژگی‌های اقتصادی خانوار از جمله دسترسی به درآمدهای غیرکاری شوهران و نیز مالکیت منزل مسکونی به عنوان دو عامل موثر بر منابع درآمدی و هزینه‌ای در خانوار بر کاهش احتمال مشارکت بازاری زنان متاهل تأثیرگذار است.

همان‌طور که مشاهده می‌شود برخی مطالعات انجام شده به شناسایی و رتبه‌بندی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت اقتصادی زنان پرداخته‌اند و در برخی دیگر اثر برخی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت اقتصادی زنان بررسی شده است. همچنین در دو مطالعه اثر نابرابری درآمد بر مشارکت اقتصادی زنان در کشورهای آفریقایی بررسی شده است. در این پژوهش تأثیر نابرابری درآمد بر مشارکت اقتصادی زنان در استان‌های ایران را بررسی می‌نماییم.

روش و داده‌ها

هدف اصلی این مطالعه بررسی تأثیر نابرابری درآمد بر مشارکت اقتصادی زنان در ۳۱ استان ایران طی بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۹ طبق معادلات رگرسیونی زیر است:

$$EPR_{it} = \alpha_0 + \beta_1 Gini_{it} + \beta_2 Fertility_{it} + \beta_3 Literacy_{it} + \beta_4 Population_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

که در آن:

EPR: نرخ مشارکت اقتصادی زنان معادل نسبت جمعیت فعال زنان (شاغل و بیکار) به کل جمعیت در سن کار (برحسب درصد).

Gini: ضریب جینی شهری

Fertility: میزان باروری کل معادل تعداد فرزندان که به ازای هر زن ۱۵ تا ۴۹ سال متولد شده است.

Literacy: نسبت باسوادی زنان معادل نسبت فارغ‌التحصیلان (دانش‌آموختگان) زن موسسات آموزش عالی بر کل فارغ‌التحصیلان (دانش‌آموختگان) دوره‌های مختلف تحصیلی موسسات آموزش عالی

Population: نسبت جمعیت زنان شهری بر کل جمعیت زنان

در ارتباط میان باروری و نرخ مشارکت زنان در نیروی کار به دو دیدگاه می‌توان اشاره کرد: ۱- افزایش میزان باروری، موجب کاهش نرخ مشارکت زنان می‌شود. در این دیدگاه با افزایش میزان باروری، زنان ناگزیر به صرف وقت بیشتر در خانواده و نگهداری از کودکان می‌شوند که علاوه بر اثر مستقیم در کاهش مشارکت آنان در نیروی کار، از طریق کاهش در سطح تحصیلات‌شان نیز موجب کاهش فرصت‌های شغلی و در نتیجه کاهش میزان مشارکت آنان در بازار کار می‌شود. ۲- افزایش میزان مشارکت نیروی کار زنان موجب کاهش در نرخ باروری می‌شود. بر اساس این دیدگاه بسیاری معتقدند که با افزایش رفاه خانوارها میزان باروری کاهش می‌یابد، در این راستا، کار کردن زنان در بیرون از خانه نقش مهمی در ارتقای سطح درآمد و در نتیجه افزایش رفاه خانواده‌ها خواهد داشت. از این رو افزایش اشتغال زنان می‌تواند از طریق افزایش سطح رفاه مادی خانواده‌ها موجب کاهش در میزان باروری شود (انصاری‌نسب و همکاران، ۱۴۰۱).

آموزش عالی زنان هم از جنبه عمومی و هم از جنبه خصوصی مزایای بسیاری را به ثمر می‌آورد. از جنبه منافع شخصی و خصوصی می‌توان به کسب موقعیت‌های شغلی بهتر، دستمزد بالاتر و توانایی بیشتر جهت پس‌انداز و سرمایه‌گذاری اشاره نمود که این منافع خود موجب

بالا بردن کیفیت زندگی و سلامتی فرد و فرزندان می‌شود. از جنبه عمومی در یک اقتصاد دانش محور، آموزش عالی زنان در ایجاد جامعه‌ای که از لحاظ تکنولوژیکی پیشرفته باشد کمک شایانی می‌کند و افراد دارای این نوع آموزش نیز در به کارگیری از فناوری‌های جدید عملکرد بهتری خواهند داشت (رزمی و همکاران، ۱۳۹۵).

داده‌های مربوط به متغیرهای پژوهش از سالنامه‌های آماری مرکز آمار ایران جمع‌آوری شده است. آماره‌های توصیفی داده‌های مربوط به متغیرهای مدل در جدول (۱) ارائه شده است:

جدول (۱): نتایج آمار توصیفی

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
EPR	۱۴/۱۹۱۹۴	۳/۶۸۸۱۸۲	۵/۸۰۰۰۰۰ (کهگیلویه و بویر احمد، ۱۳۹۱)	۲۴/۸۰۰۰۰ (هرمزگان، ۱۳۹۹)
Fertility	۱/۹۸۲۶۷۷	۰/۵۰۳۷۹۷	۰/۹۳۰۰۰۰ (البرز، ۱۳۹۹)	۳/۹۳۰۰۰۰ (سیستان و بلوچستان، ۱۳۹۳)
Gini	۰/۳۲۲۲۸۵	۰/۰۳۶۷۷۸	۰/۲۳۳۰۰ (ایلام، ۱۳۹۱)	۰/۴۶۵۰۰۰ (سیستان و بلوچستان، ۱۳۹۷)
Literacy	۰/۴۲۹۷۰۴	۰/۰۴۹۲۶۷	۰/۲۹۰۹۲۶ (سیستان و بلوچستان، ۱۳۹۲)	۰/۶۹۶۶۸۸ (خراسان شمالی، ۱۳۹۸)
Population	۰/۶۹۶۷۰۳	۰/۱۲۲۷۵۱	۰/۴۸۰۶۹۹ (سیستان و بلوچستان، ۱۳۹۵)	۰/۹۹۹۶۰۸ (قم، ۱۳۹۶)

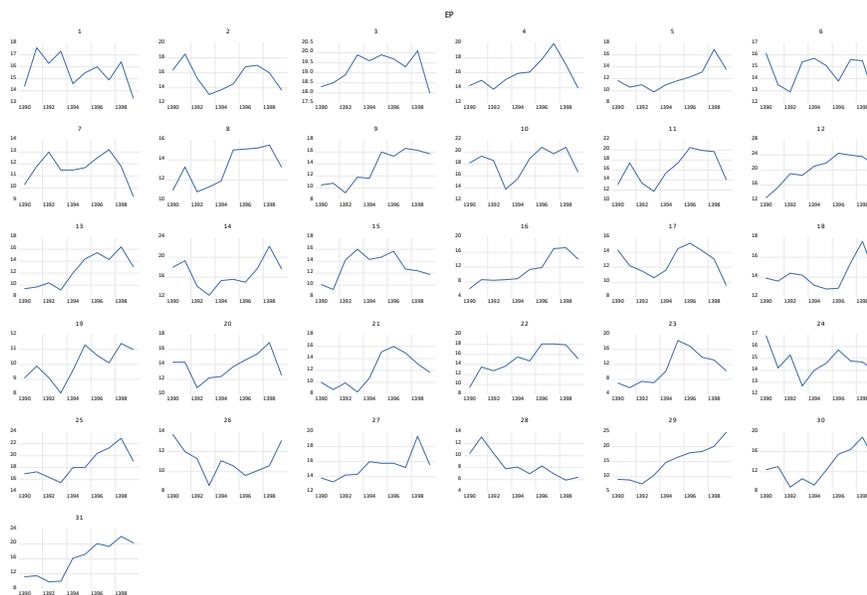
منبع: یافته‌های پژوهش

مشارکت اقتصادی زنان (بر حسب درصد) طی دوره زمانی ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۹ برای ۳۱ استان ایران بر حسب شماره در جدول (۲) و روند مشارکت اقتصادی زنان برای هر استان (بر حسب شماره مربوط به آن) در نمودار (۱) ارائه شده است:

جدول (۲): نرخ مشارکت اقتصادی در استان‌های ایران

شماره استان	استان	سال	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹
۱	آذربایجان شرقی	۱۴.۴	۱۷.۶	۱۶.۳	۱۷.۳	۱۴.۶	۱۵.۵	۱۶	۱۴.۹	۱۶.۴	۱۳.۴	
۲	آذربایجان غربی	۱۶.۴	۱۸.۵	۱۵.۳	۱۳.۱	۱۳.۷	۱۴.۵	۱۶.۸	۱۷	۱۶	۱۳.۷	
۳	اردبیل	۱۸.۳	۱۸.۵	۱۸.۹	۱۹.۹	۱۹.۶	۱۹.۹	۱۹.۷	۱۹.۳	۲۰.۱	۱۸	
۴	اصفهان	۱۴.۳	۱۵	۱۳.۸	۱۵.۱	۱۵.۹	۱۶.۱	۱۷.۸	۱۹.۹	۱۷.۱	۱۴	
۵	البرز	۱۱.۷	۱۰.۶	۱۱	۹.۸	۱۱	۱۱	۱۱.۷	۱۲.۳	۱۳.۱	۱۶.۹	۱۳.۶
۶	ایلام	۱۶.۱	۱۳.۵	۱۲.۹	۱۵.۴	۱۵.۷	۱۵.۱	۱۳.۸	۱۵.۶	۱۵.۵	۱۲.۵	
۷	بوشهر	۱۰.۳	۱۱.۸	۱۳	۱۱.۵	۱۱.۵	۱۱.۷	۱۲.۵	۱۳.۲	۱۱.۸	۹.۳	
۸	تهران	۱۱	۱۳.۳	۱۰.۸	۱۱.۳	۱۱.۹	۱۵	۱۵.۱	۱۵.۲	۱۵.۵	۱۳.۳	
۹	چهارمحال و بختیاری	۱۰.۵	۱۰.۸	۹.۲	۱۱.۸	۱۱.۶	۱۶	۱۵.۳	۱۶.۶	۱۶.۳	۱۵.۷	
۱۰	خراسان جنوبی	۱۸.۲	۱۹.۳	۱۸.۶	۱۳.۸	۱۵.۵	۱۸.۹	۲۰.۸	۱۹.۷	۲۰.۸	۱۶.۷	
۱۱	خراسان رضوی	۱۳.۱	۱۷.۴	۱۳.۴	۱۱.۷	۱۵.۴	۱۷.۴	۲۰.۵	۱۹.۹	۱۹.۷	۱۴.۱	
۱۲	خراسان شمالی	۱۲.۶	۱۵.۴	۱۹	۱۸.۶	۲۱	۲۱.۹	۲۴.۵	۲۴	۲۳.۶	۲۱.۴	
۱۳	خوزستان	۹.۴	۹.۷	۱۰.۴	۹.۲	۱۲	۱۴.۴	۱۵.۴	۱۴.۳	۱۶.۴	۱۳.۱	
۱۴	زنجان	۱۸	۱۹.۳	۱۴.۲	۱۲.۴	۱۵.۳	۱۵.۶	۱۵	۱۷.۷	۲۲.۲	۱۷.۷	
۱۵	سمنان	۱۰.۱	۹.۳	۱۴.۲	۱۶	۱۴.۳	۱۴.۷	۱۵.۷	۱۲.۷	۱۲.۴	۱۱.۸	
۱۶	سیستان و بلوچستان	۶.۳	۸.۷	۸.۵	۸.۷	۸.۹	۱۱.۴	۱۱.۹	۱۷	۱۷.۲	۱۴.۲	
۱۷	فارس	۱۴.۳	۱۲.۲	۱۱.۵	۱۰.۶	۱۱.۶	۱۴.۵	۱۵.۲	۱۴.۲	۱۳.۱	۹.۶	
۱۸	قزوین	۱۳.۹	۱۳.۶	۱۴.۴	۱۴.۲	۱۳.۲	۱۲.۸	۱۲.۹	۱۵.۴	۱۷.۶	۱۴.۴	
۱۹	قم	۹.۱	۹.۹	۹.۱	۸.۱	۹.۶	۱۱.۳	۱۰.۶	۱۰.۱	۱۱.۴	۱۱	
۲۰	کردستان	۱۴.۳	۱۴.۳	۱۰.۹	۱۲.۲	۱۲.۴	۱۳.۷	۱۴.۶	۱۵.۴	۱۶.۹	۱۲.۶	
۲۱	کرمان	۱۰	۸.۸	۹.۹	۸.۴	۱۰.۷	۱۵.۱	۱۶	۱۴.۹	۱۳.۱	۱۱.۷	
۲۲	کرمانشاه	۹.۴	۱۳.۵	۱۲.۷	۱۳.۷	۱۵.۵	۱۴.۷	۱۸.۱	۱۸.۱	۱۷.۹	۱۵.۲	
۲۳	کهگیلویه و بویراحمد	۷	۵.۸	۷.۵	۷.۱	۱۰.۲	۱۸.۴	۱۶.۹	۱۳.۹	۱۳.۲	۱۰.۳	
۲۴	گلستان	۱۶.۹	۱۴.۲	۱۵.۳	۱۲.۷	۱۴	۱۴.۶	۱۵.۷	۱۴.۸	۱۴.۷	۱۴	
۲۵	گیلان	۱۷	۱۷.۳	۱۶.۴	۱۵.۵	۱۸	۱۸	۲۰.۴	۲۱.۳	۲۲.۹	۱۹.۱	
۲۶	لرستان	۱۳.۷	۱۲	۱۱.۳	۸.۶	۱۱.۱	۱۰.۶	۹.۶	۱۰.۱	۱۰.۶	۱۳.۱	
۲۷	مازندران	۱۳.۸	۱۳.۳	۱۴.۲	۱۴.۳	۱۶	۱۵.۸	۱۵.۸	۱۵.۲	۱۹.۴	۱۵.۶	
۲۸	مرکزی	۱۰.۴	۱۳.۱	۱۰.۴	۷.۸	۸.۱	۷	۸.۳	۷	۵.۹	۶.۴	
۲۹	هرمزگان	۹.۱	۸.۹	۷.۶	۱۰.۴	۱۴.۷	۱۶.۵	۱۸	۱۸.۴	۲۰.۱	۲۴.۸	
۳۰	همدان	۱۲.۴	۱۳	۸.۹	۱۰.۶	۹.۳	۱۲.۳	۱۵.۵	۱۶.۴	۱۸.۹	۱۴.۵	
۳۱	یزد	۱۱.۲	۱۱.۵	۹.۹	۱۰	۱۶.۲	۱۷.۲	۲۰.۱	۱۹.۳	۲۲	۲۰.۳	

منبع: سالنامه‌های آماری مرکز آمار ایران

نمودار (۱): روند نرخ مشارکت اقتصادی زنان به تفکیک استان‌های ایران

منبع: یافته‌های پژوهش

همان‌طورکه مشاهده می‌شود این متغیر طی سال‌های مورد مطالعه در استان‌های ایران با نوسان همراه بوده است و طی سال‌های اخیر شروع به افزایش کرده است. همچنین، نرخ مشارکت اقتصادی زنان در استان‌های آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، اردبیل، البرز، ایلام، بوشهر، چهارمحال و بختیاری، خراسان جنوبی، خراسان رضوی، خراسان شمالی، خوزستان، زنجان، سمنان، فارس، قزوین، کردستان، کرمان، کرمانشاه، کهگیلویه و بویراحمد، گلستان، گیلان، لرستان، مازندران، مرکزی، هرمزگان، همدان و یزد طی این سال‌ها روند صعودی داشته است. همچنین، نرخ مشارکت اقتصادی در استان اصفهان طی سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۹۷ افزایش شدیدی داشته است و بعد از آن روند ملایمی دارد. نرخ مشارکت اقتصادی استان تهران طی سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۹۷ کاهش ملایمی داشته است و بعد از آن روندی صعودی طی کرده است. نرخ مشارکت اقتصادی در استان سیستان و بلوچستان تا سال ۱۳۹۵ به‌طور ملایم کاهش یافته است و بعد از آن به شدت افزایش یافته است. در نهایت نرخ مشارکت اقتصادی استان قم تا

سال ۱۳۹۴ به‌طور نوسانی افزایش یافته است. سپس از سال ۱۳۹۴ به شدت کاهش یافته است و از سال ۱۳۹۷ روندی صعودی داشته است.

یافته‌ها: برآورد مدل

ابتدا وضعیت مانایی متغیرها بررسی می‌شوند. برای این منظور آزمون ریشه واحد لوین، لین و چو (Levin, Lin & Chu/LLC) و آزمون دیکی فولر تعمیم‌یافته (ADF) با عرض از مبدأ به‌کار گرفته شده است. نتایج در جدول (۳) گزارش شده است:

جدول (۳): نتایج آزمون ریشه واحد پانلی

متغیر	آزمون لوین لین	آزمون دیکی-فولر تعمیم‌یافته
EPR	-۵/۶۰۰۶۹ (۰/۰۰۰۰)	۹۹/۲۷۵۰ (۰/۰۰۱۹)
GINI	-۷/۲۳۰۶۲ (۰/۰۰۰۰)	۱۰۹/۳۲۹ (۰/۰۰۰۲)
Fertility	-۴/۶۸۲۱۸ (۰/۰۰۰۰)	۱۰۰/۹۶۱ (۰/۰۰۱۳)
Literacy	-۴/۶۶۸۶۲ (۰/۰۰۰۰)	۸۱/۲۰۲۹ (۰/۰۰۵۱۴)
Population	-۱۱/۹۰۸۱ (۰/۰۰۰۰)	۲۱۰/۷۱۹ (۰/۰۰۰۰)

منبع: یافته‌های پژوهش

طبق نتایج فرضیه صفر مبنی بر وجود ریشه واحد برای تمام متغیرهای مدل رد می‌شود که این امر نمایانگر مانایی متغیرهای مدل است. در مرحله بعد لازم است با استفاده از آزمون F لیمر انتخاب میان مدل تلفیقی و مدل اثرات فردی انجام شود. در مدل تلفیقی عرض از مبدأ برای تمام مقاطع یکسان است ولی در صورت متفاوت بودن عرض از مبدأ برای حداقل یکی از مقاطع مدل اثرات فردی نامیده می‌شود که این مدل به دو دسته اثرات ثابت و تصادفی تقسیم

می‌شود. در مدل اثرات ثابت میان اثرات فردی و متغیرهای توضیحی همبستگی وجود دارد در حالی که در مدل اثرات تصادفی ارتباطی میان اثرات فردی و متغیرهای توضیحی وجود ندارد. فرضیه صفر آزمون F لیمر دلالت بر یکسان بودن عرض از مبدهای مربوط به مقاطع مختلف دارد و آماره آزمون به صورت زیر است:

$$F = \frac{(RSS_R - RSS_{UR}) / (N - 1)}{RSS_{UR} / (NT - N - K)} \quad (۳)$$

که در آن RSS_R مجموع مربعات پسماند حاصل از برآورد رگرسیون مقید (مدل تلفیقی) با استفاده از روش حداقل مربعات معمولی و RSS_{UR} مجموع مربعات پسماند حاصل از برآورد رگرسیون نامقید (مدل اثرات ثابت) با استفاده از روش حداقل مربعات معمولی با متغیر موهومی است. همچنین T تعداد دوره زمانی، N تعداد مقاطع و K تعداد پارامترهای متغیرهای توضیحی می‌باشند. نتایج آزمون F لیمر در جدول (۳) گزارش شده است. طبق نتایج با توجه به مقدار احتمال آماری (P-Value) که معادل ۰/۰۰۰ است، فرضیه صفر دال بر یکسان بودن عرض از مبدهای فردی در سطح معنی‌داری یک درصد رد می‌شود. بنابراین مدل اثرات فردی (ثابت) به مدل پولد ترجیح داده می‌شود.

در ادامه و پس از تأیید وجود ناهمگنی در مقاطع برای انتخاب مدل مناسب (اثرات ثابت یا اثرات تصادفی) آزمون رایج هاسمن به کار گرفته می‌شود. از آنجایی که مقدار احتمال آماری (P-Value) آزمون هاسمن معادل ۰/۰۰۰۰ است، برآوردگر اثرات ثابت به برآوردگر اثرات تصادفی ترجیح داده می‌شود.

جدول ۴. نتایج آزمون F لیمر و هاسمن

آزمون	آماره	سطح احتمال
F لیمر	۱۳/۹۶۴۶۳۷	۰/۰۰۰۰
هاسمن	۴۱/۳۴۳۷۵۰	۰/۰۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق

در گام بعد، به منظور تعیین وجود یا عدم وجود مشکل خودهمبستگی جملات خطا از آزمون وولدریج^۱ و برای بررسی ناهمسانی واریانس از آزمون نسبت درست‌نمایی^۲ استفاده شده است. نتایج این آزمون‌ها در جدول (۵) ارائه شده‌اند:

جدول ۵. نتایج آزمون‌های تشخیص

احتمال	آماره	آزمون
۰/۰۰۰۰	۶۶/۲۰۱	آزمون وولدریج
۰/۰۰۰۰	۳۲۳/۴۷	آزمون نسبت درست‌نمایی

منبع: یافته‌های تحقیق

بر اساس نتایج، فرضیه صفر آزمون وولدریج مبنی بر عدم وجود خودهمبستگی و فرضیه صفر آزمون نسبت درست‌نمایی مبنی بر وجود ناهمسانی واریانس در سطح اطمینان قابل قبولی رد می‌شود. نتایج حاصل از برآورد مدل پس از رفع دو مشکل در جدول (۶) گزارش شده است.

جدول ۶. نتایج برآورد مدل

متغیر	ضریب	خطای معیار	آماره t	سطح احتمال
Fertility	-۱/۶۶۱۸۱۷	۰/۵۹۶۶۷۵	-۲/۷۸۵۱۲۹	۰/۰۰۵۷
Gini	۱۵/۲۱۴۴۲	۴/۷۶۵۲۰۹	۳/۱۹۲۸۱۳	۰/۰۰۱۶
Literacy	-۸/۷۳۱۳۹۰	۳/۹۱۷۲۱۲	-۲/۲۲۸۹۸۱	۰/۰۲۶۶
Population	۳۲/۴۱۳۳۷	۸/۰۲۴۰۹۲	۴/۰۳۹۵۰۷	۰/۰۰۰۱
C	-۶/۲۴۷۱۹۲	۷/۳۰۰۹۱۱	-۰/۸۵۵۶۷۳	۰/۳۹۲۹
R^2		۰/۷۱۰۱۴۵		
F-Statistic		۱۹/۸۱۶۲۱		
		۰/۰۰۰۰		

منبع: یافته‌های تحقیق

1. Wooldridge Test
2. Likelihood Ratio Test

نتایج حاصل از برآورد مدل (۱) نشان می‌دهند به ازای یک واحد افزایش در نسبت جمعیت زنان شهری بر کل جمعیت زنان، نرخ مشارکت اقتصادی در استان‌های ایران ۳۲/۴۱ درصد افزایش می‌یابد. از آنجاییکه شهرها دارای بازار کار گسترده‌تر و متنوع‌تری هستند، از فرصت‌های شغلی بیشتری در مقایسه با مناطق روستایی برخوردار هستند. افزایش جمعیت زنان در شهرها به معنای دسترسی بیشتر آن‌ها به این فرصت‌های شغلی است. از طرفی، شهرها معمولاً دارای زیرساخت‌های بهتری از جمله مهدکودک‌ها، مدارس، حمل و نقل عمومی و خدمات بهداشتی برای حمایت از زنان شاغل هستند. همچنین شهرها از فرصت‌های شغلی بیشتری به دلیل وجود مراکز صنعتی و تجاری برخوردارند. همچنین، در شهرها زنان به دوره‌های مهارتی دسترسی بهتری دارند که می‌تواند آن‌ها را برای ورود به بازار کار آماده‌تر کند.

طبق نتایج با افزایش میزان باروری، نرخ مشارکت اقتصادی کاهش می‌یابد. به طوری که، با افزایش یک واحد میزان باروری، نرخ مشارکت اقتصادی در استان‌های ایران ۱/۶۶ درصد کاهش می‌یابد. نتایج مطالعات از غیر و ورهرامی (۱۴۰۱)، تتولی (۲۰۰۷) و سلاطین و همکاران (۱۳۹۷) این نتیجه را تأیید کرده‌اند. به عبارتی، افزایش باروری معمولاً به دلیل افزایش مسئولیت‌های مراقبت از کودکان، کاهش زمان و انرژی زنان برای مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی را به همراه دارد. از طرفی با افزایش میزان باروری، زنان ممکن است مجبور شوند از فرصت‌های تحصیلی یا توسعه مهارت‌های خود صرف نظر کرده و سطح تحصیلات‌شان کاهش یابد که این امر موجب کاهش فرصت‌های شغلی و در نتیجه کاهش میزان مشارکت آنان در بازار کار می‌شود. در بسیاری از جوامع، وظایف مراقبت از کودکان و کارهای خانگی بیشتر به زنان واگذار می‌شود. با افزایش تعداد فرزندان، این وظایف بیشتر شده و زنان زمان کمتری برای کار در بیرون از خانه خواهند داشت. این موضوع به طور مستقیم مشارکت اقتصادی زنان را کاهش می‌دهد و می‌تواند به نابرابری جنسیتی در بازار کار منجر شود. بنابراین افزایش باروری با افزایش مسئولیت‌های خانوادگی و کاهش فرصت‌های شغلی و تحصیلی موجب کاهش مشارکت اقتصادی زنان می‌شود.

همچنین، طبق نتایج افزایش نسبت باسوادی زنان باعث کاهش نرخ مشارکت اقتصادی در استان‌های ایران شده است. به طوری که با یک درصد افزایش نسبت باسوادی، نرخ مشارکت اقتصادی در استان‌های ایران ۸/۷۳ درصد کاهش می‌یابد. لهسایبی زاده و همکاران (۱۳۸۴) این نتیجه را تأیید کرده‌اند. ساختار تولید به شدت سرمایه‌بر در اقتصاد ایران به گونه‌ای است که تقاضای آن برای نیروی انسانی زیاد نیست. به عبارت دیگر تقاضای زیادی برای سرمایه انسانی و به نوعی، تحصیلات و مهارت بالا وجود ندارد. از طرفی کاستی‌های نظام آموزشی ایران موجب شده میان تحصیلات زنان و فرصت‌های شغلی موجود تناسبی وجود نداشته باشد و بازار کار نتواند مشاغل مناسب با تحصیلات و مهارت‌های زنان را ارائه دهد. یک سازوکار این است که زنان به خاطر انتظارات کمتر جامعه جهت اشتغال ممکن است برای انتخاب رشته تحصیلی توجه کمتری به نیازهای بازار کار داشته باشند. از طرفی، زنانی که تحصیلات بیشتری دارند، ممکن است به دنبال مشاغل باکیفیت بالاتر و با شرایط کاری بهتر باشند. اگر بازار کار نتواند این فرصت‌ها را فراهم کند، این زنان ممکن است ترجیح دهند به جای پذیرش مشاغل کم‌درآمد یا با شرایط نامطلوب، از بازار کار خارج شوند و به دنبال گزینه‌های دیگری مانند مهاجرت، کارآفرینی یا فعالیت‌های غیراقتصادی باشند.

طبق نتایج نابرابری درآمد بر نرخ مشارکت اقتصادی در استان‌های ایران تأثیر مثبت و معناداری دارد. به طوری که با افزایش یک واحد ضریب جینی شهری، نرخ مشارکت اقتصادی در استان‌های ایران ۱۵/۲۱ درصد افزایش می‌یابد. با افزایش نابرابری درآمد خانواده‌ها ممکن است از درآمدی کمتر از حد لازم برای تأمین نیازهای اساسی برخوردار باشند. این مسأله ممکن است زنان را مجبور کند که برای تأمین مالی خانواده وارد بازار کار شوند. در چنین شرایطی زنان به عنوان نیروی کار مکمل وارد بازار کار می‌شوند و حتی ممکن است شغل‌هایی با دستمزد پایین و شرایط شغلی سخت را نیز بپذیرند. حتی ممکن است فشارهای اجتماعی در راستای تغییر سیاست‌ها جهت دسترسی زنان به فرصت‌های آموزشی و شغلی ایجاد شود. همچنین، ممکن است افزایش نابرابری درآمد در جامعه موجب افزایش سرمایه‌گذاری‌های بزرگ در بخش‌های

مختلف اقتصادی مانند صنعت، فناوری و خدمات شود و یا انگیزه نوآوری و کارآفرینی افراد با درآمدهای بالاتر را افزایش دهد که نتیجه آن افزایش رشد اقتصادی و افزایش روحیه مشارکت در جامعه است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات سیاستی

زنان با به‌کارگیری نیروی کار بالقوه و توانمندی‌های خود می‌توانند نقشی موثر در فرآیند توسعه اقتصادی ایفا کنند. همان‌گونه که تجربه کشورهای پیشرفته با نرخ بالای رشد اقتصادی نشان می‌دهد، حضور فعال و مؤثر زنان در بازار کار و عرصه‌های تولیدی به عنوان یک عامل کلیدی در تحقق اهداف توسعه و ارتقای سطح رفاه اجتماعی به شمار می‌آید. عدم توجه به نقش زنان و کنار گذاشتن آن‌ها از فرآیندهای اقتصادی به معنای عدم بهره‌برداری کامل از ظرفیت‌های تولیدی و انسانی جامعه است. این امر می‌تواند مانع از تحقق کامل پتانسیل اقتصادی کشور و رشد پایدار شود. بنابراین، فراهم‌سازی شرایط مناسب برای حضور و مشارکت فعال زنان در تمامی سطوح اقتصادی و اجتماعی، از ضروریات دستیابی به توسعه متوازن و پایدار به شمار می‌رود.

هدف این پژوهش بررسی تأثیر نابرابری درآمد بر نرخ مشارکت اقتصادی زنان در استان‌های ایران طی دوره زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۹ است. بدین منظور ضریب جینی شهری به‌عنوان شاخصی نابرابری درآمد مورد استفاده قرار گرفته است و میزان باروری، نسبت باسوادی زنان (معادل نسبت فارغ‌التحصیلان (دانش‌آموختگان) زن موسسات آموزش عالی بر کل فارغ‌التحصیلان (دانش‌آموختگان) دوره‌های مختلف تحصیلی موسسات آموزش عالی) و نسبت جمعیت زنان شهری بر کل جمعیت زنان به‌عنوان متغیرهای کنترلی وارد مدل شده‌اند سپس، یک مدل تجربی تصریح و با استفاده از رویکرد پانلی برآورد شده است.

طبق نتایج با افزایش نابرابری درآمد، مشارکت اقتصادی زنان افزایش می‌یابد. با افزایش نابرابری درآمد به دلیل افزایش فشار اقتصادی روی خانواده‌ها نیاز به درآمدهای اضافی افزایش

می‌یابد و برخی از خانواده‌ها مجبور به استفاده از تمام ظرفیت‌های خود به منظور کسب درآمد هستند. حتی ممکن است افزایش نابرابری درآمد منجر به اتخاذ سیاست‌های دولتی برای افزایش مشارکت زنان در بازار کار شود. این سیاست‌ها می‌توانند شامل حمایت‌های مالی، تسهیلات آموزشی و برنامه‌های تشویقی یا سیاست‌هایی به منظور حمایت از کسب و کارهای کوچک زنان و افزایش دسترسی به خدمات مراقبت از کودکان برای استخدام زنان باشند. از طرفی، با افزایش نابرابری درآمد ممکن است برخی زنان به منظور حفظ قدرت خرید خود مجبور شوند بیش از یک شغل داشته باشند. از طرفی، با افزایش نابرابری درآمد افرادی که صاحبان درآمدهای بالاتر هستند قادر به سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه خواهند بود که نوآوری‌های فناورانه و در نهایت رشد اقتصادی را به همراه خواهد داشت. نتیجه رشد اقتصادی نیز افزایش روحیه مشارکت در جامعه خواهد بود.

بر اساس نتایج پیشنهاد می‌شود دولت با اجرای سیاست‌های بازتوزیعی با هدف بهبود زیرساخت‌ها و خدمات عمومی منجر به کاهش نابرابری درآمد و از طرفی افزایش مشارکت اقتصادی زنان شود. اعمال نرخ‌های مالیاتی که برای درآمدهای بالاتر نسبت به درآمدهای پایین‌تر بیشتر باشد، باعث می‌شود که درآمدهای بالاتر به نسبت بیشتری به دولت منتقل شده و در نتیجه، فضای بیشتری برای سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و خدمات عمومی فراهم شود. ایجاد دسترسی به آموزش و بهداشت مناسب، بهبود شرایط مسکن و حمایت از زیرساخت‌های اجتماعی می‌تواند از جمله سیاست‌هایی باشد که به تقویت مشارکت اقتصادی زنان کمک کند. ایجاد تسهیلات مالی برای مراکز مراقبت از کودکان، تنظیم مالیات به گونه‌ای که به ایجاد مشوق‌های مالی برای زنان برای ورود به بازار کار و کسب و کارهای خودکفا کمک کند می‌تواند منجر به افزایش مشارکت اقتصادی زنان در جامعه شود.

از طرفی طبق نتایج افزایش نسبت باسوادی و افزایش میزان باروری منجر به کاهش نرخ مشارکت اقتصادی زنان می‌شود در حالیکه با افزایش نسبت جمعیت زنان شهری از کل جمعیت

زنان مشارکت اقتصادی زنان افزایش می‌یابد. در شهرها به دلیل وجود مراکز آموزشی، دانشگاه‌ها و موسسات آموزش حرفه‌ای زنان دسترسی به آموزش‌های پیشرفته‌تر و مهارت‌های تخصصی را خواهند داشت. همچنین، در شهرها به دلیل تنوع فرهنگی و اجتماعی نگرش جامعه نسبت به نقش زنان در اقتصاد تغییر کرده است که این تغییر نگرش اجتماعی نسبت به زنان افزایش مشارکت اقتصادی زنان را به همراه دارد. از طرفی، در شهرها به دلیل بازار کار گسترده‌تر زنان فرصت‌های بیشتری برای ورود به بازار کار در حوزه‌های مختلف خواهند داشت. افزایش نسبت باسوادی ممکن است به دلیل عدم تطابق مهارتی بین تحصیلات زنان و نیازهای بازار کار منجر به کاهش مشارکت زنان در بازار کار شود و یا ممکن است نگرش‌های جامعه نسبت به نقش زنان در بازار کار یا محدودیت‌های قانونی و اجتماعی مانع از مشارکت اقتصادی زنان شود. همچنین ممکن است با وجود افزایش باسوادی به دلیل تبعیض‌های جنسیتی زنان نتوانند برخلاف انتظار از شرایط شغلی مناسبی برخوردار باشند. افزایش تعداد فرزندان و مسئولیت در زمینه مراقبت و پرورش کودکان می‌تواند باعث کاهش زمان و انرژی زنان برای حضور در بازار کار شود. از طرفی ممکن است فرصت‌های شغلی مناسبی برای زنان با فرزندان کوچک و مسئولیت‌های خانوادگی بیشتر ایجاد نشود. از طرفی کارفرمایان ممکن است به دلیل نگرانی از تعهدات خانوادگی زنان با فرزند را کمتر استخدام کنند یا فرصت‌های شغلی بهتری را به آنها ندهند.

بر اساس نتایج با توجه به تأثیر منفی نسبت باسوادی و میزان باروری بر مشارکت اقتصادی زنان ارائه برنامه‌های آموزشی و توسعه مهارت‌های مختلف زنان در زمینه‌هایی که بازار کار نیازمند آنهاست، ایجاد فرصت‌های بیشتر برای زنان در بازار کار، شامل حذف موانع قانونی و فرهنگی برای شرکت آنها در حوزه‌های مختلف اقتصادی، ایجاد سیاست‌های حمایتی برای مراقبت از کودکان، ایجاد برنامه‌ها و اقدامات برای تغییر نگرش‌های فرهنگی و اجتماعی نسبت به نقش زنان در اقتصاد می‌تواند به افزایش مشارکت اقتصادی زنان کمک کند. فراهم کردن خدمات مراقبتی مناسب نیز برای کودکان شامل مهد کودک، مدارس زودرس، و سایر نهادهای مراقبتی به زنان امکان می‌دهند در طول روز به شغل خود مشغول شوند.

تقدیر و تشکر

این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول مقاله در رشته علوم اقتصادی، از دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اداری دانشگاه سمنان است. نویسندگان از داوران ناشناس نشریه، بابت نظرات ارزشمندشان کمال تشکر و قدردانی را دارند.

منابع

- اکبری، نعمت‌الله، عمادزاد، مصطفی و رضوی، سیدعلی (۱۳۸۳). بررسی عوامل موثر بر قیمت مسکن در شهر مشهد. پژوهش‌های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)، ۴(۱۱-۱۲)، ۵۷-۷۸.
<https://www.sid.ir/paper/86451>
- انصاری‌نسب، مسلم، بیدمال، نجمه (۱۴۰۱). مشارکت اقتصادی زنان و میزان باروری در استان‌های ایران. نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۷(۳۴)، ۱۷۸-۱۴۵.
<https://doi.org/10.22034/jpai.2023.1988638.1266>
- بی‌ریا، سهیلا (۱۳۹۹). بررسی تطبیقی دیدگاه اسلام و غرب در مورد مشارکت زنان در فعالیت‌های اقتصادی. پژوهش‌های میان‌رشته‌ای زنان، ۲(۲)، ۴۱-۵۵.
<https://doi.org/10.52547/row.2.2.41>
- حدادمقدم، ملیحه، رزاقی نصرآباد، حجه بیبی، نوبهار، الهام (۱۴۰۱). تاثیر رشد اقتصادی بر مشارکت زنان در کشورهای اسلامی آسیایی با توجه به عوامل جمعیت‌شناختی. نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۷(۳۳)، ۲۳۶-۲۰۷.
<https://doi.org/10.22034/jpai.2023.556128.1236>
- زعفرانچی، لیلا سادات (۱۴۰۰). بررسی الگوی مشارکت اقتصادی زنان در بازار کار با تمرکز بر ویژگی‌های فردی و خصوصیات خانوار. پژوهشنامه زنان، ۱۲(۳۶)، ۱۰۷-۱۳۱.
<https://doi.org/10.30465/WS.2021.5775>
- زندى، فاطمه، دامن‌کشیده، مرجان و مرادحاصل، نیلوفر (۱۳۹۱). نقش رشد اقتصادی بر مشارکت زنان در کشورهای منتخب آسیا. روانشناسی فرهنگی زن/زن و فرهنگ، ۱۱(۳)، ۱۱۱-۱۲۵.
<https://sanad.iau.ir/journal/jwc/Article/523301?jid=523301>
- سلاطین، پروانه، رستمی‌انکاس، سمانه (۱۳۹۷). تاثیر باروری بر نرخ مشارکت زنان در گروه کشورهای منتخب. زن و مطالعات خانواده، ۱۱(۴۱)، ۲۲-۷.
https://journals.iau.ir/article_667235.html

صادقی‌عمروآبادی، بهروز و بوداقتی، علی (۱۴۰۰). شناسایی و رتبه‌بندی عوامل موثر بر مشارکت اقتصادی زنان استان خوزستان با تاکید بر مدل سازی ساختاری تفسیری. *جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه*، ۱۰(۱)، ۱-۲۴.

<https://doi.org/10.22034/jeds.2021.40691.1430>

عباسی‌اسفنجیر، علی‌اصغر و رضایی‌روشن، هدی (۱۳۹۹). بررسی تأثیر اشتغال زنان بر رشد اقتصادی در کشورهای منتخب خاورمیانه. *زن و جامعه*، ۱۱(۴۲)، ۲۰۷-۲۲۶.

https://jzvj.marvdasht.iau.ir/article_4193.html

عربی‌خوان، بهناز (۱۴۰۲). نقش حقوق اقتصادی زنان در توسعه پایدار جوامع با تاکید بر جامعه‌ی ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق، دانشگاه شهید بهشتی: دانشکده حقوق.

علمی، زهرا میلا، روستائی‌شلمانی، خیزران (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر بر نرخ مشارکت زنان در کشورهای درحال توسعه گروه هشت. *مهارت‌آموزی*، ۲(۶)، ۱۰۱-۸۷.

<http://ensani.ir/fa/article/482082>

علمی، زهرا میلا، زروکی، شهریار و مهدوی‌چابک، سیده‌مونا (۱۳۹۳). سنجش عوامل جمعیتی مؤثر بر مشارکت اقتصادی زنان در منطقه شهری ایران. *زن در توسعه و سیاست*، ۱۲(۴)، ۵۲۵-۵۴۴.

<https://doi.org/10.22059/jwdp.2014.54533>

علیقلی، منصوره (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین مشارکت زنان در نیروی کار و توسعه اقتصادی کشورهای اسلامی. *مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، ۱۴(۴۵)، ۶۳-۸۶.

<https://doi.org/10.22051/jwsps.2016.2488>

غفاری، غلامرضا و یوسفی، نریمان (۱۳۹۸). فرصت‌های نابرابر و مشارکت اقتصادی زنان. *جامعه‌شناسی ایران*، ۱۹(۲)، ۶۷-۹۸.

<https://doi.org/10.22034/jsi.2019.36916>

کاوند، حسین، عوضعلی‌پور، محمدصادق، زندی، فاطمه و دامن‌کشیده، مرجان (۱۳۹۰). نقش جنسیت در مشارکت اقتصادی و عوامل مؤثر بر اشتغال زنان در ایران. *سیاست‌گذاری اقتصادی*، ۳(۶)، ۱۸۹-۲۱۳.

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.26453967.1390.3.6.7.6>

لهسایی‌زاده، عبدالعلی، جهانگیری، جهانگیر، خواجه‌نوری، بیژن (۱۳۸۴). بررسی مشارکت اقتصادی زنان روستایی مطالعه موردی استان فارس. *جامعه‌شناسی ایران*، ۶(۳)، ۱۲۴-۱۴۵.

<https://ensani.ir/fa/article/19827>

محمدزاده، یوسف، تقی‌زاده، نرگس و نظریان، علمناز (۱۳۹۶). نابرابری درآمد، فقر و سلامت عمومی. *پیاورد سلامت*، ۱۱(۲)، ۲۲۰-۲۳۴.

<http://payavard.tums.ac.ir/article-1-6239-fa.html>

- Abbasi Esfajir, A., & Rezaee Roshan, H. (2020). Investigating the impact of women's employment on economic growth in selected Middle East countries: Using the panel data. *Women and Society*, 11(42), 207–226. [In Persian].
https://jzvj.marvdasht.iau.ir/article_4193.html
- Akbari, N., Emadzadeh, M., & Razavi, S. A. (2004). Investigating the factors affecting housing prices in Mashhad city. *The Economic Research (Sustainable Growth and Development)*, 4(11–12), 57–78. [In Persian]. <https://www.sid.ir/paper/86451>
- Alesina, A., Di Tella, R., & MacCulloch, R. (2004). Inequality and happiness: Are Europeans and Americans different? *Journal of Public Economics*, 88(9–10), 2009–2042.
<https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2003.07.006>
- Aligholi, M. (2016). The relationship between women's participation in the workforce and economic development in Islamic countries. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 14(45), 63–86. [In Persian]. <https://doi.org/10.22051/jwsps.2016.2488>
- Ansari Nesab, M., & Bidmal, N. (2023). Women's economic participation and fertility rate in Iran's provinces: Application of robust regression in analysis of variance heterogeneity. *Journal of Population Association of Iran*, 17(34), 145–178. [In Persian].
<https://doi.org/10.22034/jpai.2023.1988638.1266>
- Arabi Khan, B. (2023). *The role of women's economic rights in sustainable development of societies with an emphasis on Iran* (Master's dissertation in Laws). Shahid Beheshti University, Department of Laws.
- Asongu, S., & Odhiambo, N. (2020). Inequality and the economic participation of women in sub-Saharan Africa: An empirical investigation. *African Journal of Economic and Management Studies*, 11(2), 193–206. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3393876>
- Awan, F. I., Ahmad, M., Zia, Z., & Waheed, S. (2023). The factors affecting participation of married women in the labor force in Lahore, Pakistan. *KASBIT Business Journal*, 16(3), 27–40. <https://www.kasbitoric.com/index.php/kbj/article/view/360>
- Barro, R. J. (2000). Inequality and growth in a panel of countries. *Journal of Economic Growth*, 5(1), 5–32. <https://doi.org/10.1023/A:1009850119329>
- Baumol, W. J. (2007). On income distribution and growth. *Journal of Policy Modeling*, 29(4), 545–548. <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2007.05.004>
- Biria, S. (2021). Comparative study of Islamic and Western perspective of women's participation in economic activities. *Journal of Women Interdisciplinary Research*, 2(2), 41–55. [In Persian]. <https://doi.org/10.52547/row.2.2.41>

- Boushey, H., & Price, C. C. (2014). *How are economic inequality and growth connected? A review of recent research*. Washington Center for Equitable Growth. <https://equitablegrowth.org/economic-inequality-growth-connected>
- Cain, G. (1966). *Married women in the labour force: An economic analysis*. University of Chicago Press.
- Choudhry, M. T., & Elhorst, P. (2018). Female labour force participation and economic development. *International Journal of Manpower*, 39(7), 896–912. <https://doi.org/10.1108/IJM-03-2017-0045>
- Ehrhart, C. (2009). The effects of inequality on growth: A survey of the theoretical and empirical literature. *ECINEQ Working Paper Series 2009*, 107. <https://EconPapers.repec.org/RePEc:inq:inqwps:ecineq2009-107>
- Elmi, Z. M., & Roostaei-Shalmani, K. (2014). Study of effective factors on female participation rate in the eight developing countries group. *Journal of Skill Training*, 2(6), 87–101. [In Persian]. <http://ensani.ir/fa/article/482082>
- Elmi, Z. M., Zaroki, S., & Mahdavi-Chabok, S. M. (2015). Measurement of effective demographic factors on women's economic participation in urban areas of Iran. *Woman in Development and Politics*, 4(4), 524–544. [In Persian]. <https://doi.org/10.22059/jwdp.2014.54533>
- Esteve-Volart, B. (2004). Gender discrimination and growth: Theory and evidence from India. *LSE STICERD Research Paper No. DEDPS42*. <https://ssrn.com/abstract=1127011>
- Ghafari, G., & Yousefi, N. (2019). Unequal opportunity and female labour force participation. *Iranian Journal of Sociology*, 19(2), 67–98. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jsi.2019.36916>
- Gündüz-Hoşgör, A., & Smits, J. (2008). Variation in labor market participation of married women in Turkey. *Women's Studies International Forum*, 31(2), 104–117. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2008.03.003>
- Haddad-Moghadam, M., Razeghi-Nasrabad, B. H., & Nobahar, E. (2022). The effect of economic growth on women labor force participation in Asian Muslim countries with respect to demographic factors. *Journal of Population Association of Iran*, 17(33), 207–236. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jpai.2023.556128.1236>

- Kavand, H., Avazzalipour, M. S., Zandi, F., & Damankeshideh, M. (2010). The role of gender in economic participation and the key women employment factors: A case of Iran. *Journal of Economic Policy*, 3(6), 189–213. [In Persian].
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.26453967.1390.3.6.7.6>
- Lahsaiezadeh, A., Jahangiri, J., & Khajeh Nouri, B. (2005). Investigating rural women's economic participation: A case study of Fars province. *Iranian Journal of Sociology*, 6(3), 124–145. [In Persian]. <https://ensani.ir/fa/article/19827>
- Mincer, J. (1962). Labor force participation of married women: A study of labor supply. In H. G. Lewis (Ed.), *Aspect of labor economics* (pp. 63–105). Princeton University Press.
<https://www.nber.org/system/files/chapters/c0603/c0603.pdf>
- Mirrlees, J. A. (1971). An exploration in the theory of optimum income taxation. *The Review of Economic Studies*, 38(2), 175–208. <https://doi.org/10.2307/2296779>
- Moghdam, V. M. (2005). Women's economic participation in the Middle East: What difference has the neoliberal policy turn made? *Journal of Middle East Women's Studies*, 1(1), 110–146. <https://doi.org/10.2979/MEW.2005.1.1.110>
- Mohammadzadeh, Y., Taghizadeh, N., & Nazarian, A. (2017). Income inequality, poverty and public health. *Journal of Payavard Salamat*, 11(2), 220–234. [In Persian].
<http://payavard.tums.ac.ir/article-1-6239-fa.html>
- Ntuli, M. (2007). Determinants of South African women's labour force participation, 1995–2004. *IZA Discussion Papers*, No. 3119. Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn.
<https://hdl.handle.net/10419/34580>
- Sadeghi-Amroabadi, B., & Boudaghi, A. (2021). Identification and ranking of factors affecting women's economic participation in Khuzestan province with an emphasis on interpretive structural modeling. *Journal of Economic & Development Sociology*, 10(1), 1–24. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jeds.2021.40691.1430>
- Salatin, P., & Rostami Ankas, S. (2018). The impact of fertility on women's participation rate in selected countries: Approaches to panel data. *Journal of Woman and Study of Family*, 11(41), 7–22. [In Persian]. https://journals.iau.ir/article_667235.html
- Spierings, N., Smits, J., & Verloo, M. (2010). Micro- and macrolevel determinants of women's employment in six Arab countries. *Journal of Marriage and Family*, 72(5), 1391–1407.
<https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00772.x>
- Todaro, M. (1997). *Economic development* (6th ed.). Longman.

Zaferanchi, L. S. (2021). Study the pattern of women's economic participation in the labor market "By focusing on individual characteristics and household specification". *Women's Studies*, 12(36), 107–131. [In Persian]. <https://doi.org/10.30465/WS.2021.5775>

Zandi, F., Damankeshideh, M., & Moradhassel, N. (2012). Role of economic growth in women's participation for selected Asian countries. *Woman Cultural Psychology*, 3(11), 111–125. [In Persian]. <https://sanad.iau.ir/en/Journal/jwc/Article/523301?jid=523301>